

Archeologisch bureauonderzoek

**Bestemmingsplangebied Sportpark Sloten
Stadsdeel Slotervaart**

BO 08-097 Amsterdam 2008

Inhoud

Samenvatting	4
Uitgangspunten	5
1 Administratieve gegevens planlocatie	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Beleid	7
2.1 Uitgangspunten	7
2.2 Archeologiebeleid provincie Noord-Holland	7
2.3 Archeologiebeleid gemeente Amsterdam	8
2.4 Situatie bestemmingsplangebied Sportpark Sloten	11
3 Beknopte geologie en geschiedenis van het plangebied	12
3.1 Algemeen	12
3.2 Historisch-topografische inventarisatie	13
3.3 Overzicht archeologische vindplaatsen	15
4 Archeologische verwachting en beleidskaart	17
Conclusie	19

Samenvatting

Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) heeft in opdracht van Stadsdeel Slotervaart een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het bestemmingsplangebied Sportpark Sloten. Dit is bedoeld om het cultuurhistorische verleden van het plangebied in kaart te brengen met de mogelijke archeologische sporen die in de bodem zijn nagelaten.

De historisch topografische kartering heeft geresulteerd in een overzicht van archeologische informatie over het gebruik en de bewoning van de Sloter Bovenwegpolder en langs de Sloterweg vanaf de Late Middeleeuwen tot in de 20ste eeuw. Op basis van dit ruimtelijke en landschappelijke beeld is een beleidskaart van archeologische waarden opgesteld. Deze kaart biedt een specificatie van de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg.

De bouwlocatie van de woningen aan de Sloterweg bevindt zich in zone A, waarvoor geldt dat bij bodemingrepen dieper dan 0,50 m onder maaiveld en met een oppervlak groter dan 100 m² een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) noodzakelijk is. Aangezien de geplande bodemingrepen waarschijnlijk binnen de norm van 100 m² vallen, dient archeologisch vooronderzoek in de vorm van een IVO in de planvorming te worden ingepast. Dit geldt niet voor de bouwplannen in zone B, het sportpark, aangezien deze bodemingreep kleiner dan 10.000 m² zal zijn.

Uitgangspunten

Het archeologisch bureauonderzoek van Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) betreft een inventarisatie van archeologische c.q. cultuurhistorische waarden binnen het bestemmingsplangebied Sportpark Sloten in opdracht van het Stadsdeel Slotervaart. Uitgaande van deze waardestellende inventarisatie wordt het beleid vastgesteld voor het behoud en/of documentatie van eventuele archeologische overblijfselen in verband met toekomstige bouwplannen. Het vastgestelde Stedebouwkundige Plan van Eisen (SPvE) beoogt de verbetering van het sportpark en de realisatie van woningen aan de Sloterweg. De bouwactiviteiten bestaan uit de bouw van twee sportcomplexen op het sportparkterrein en circa 35 woningen aan de Sloterweg.

In het plangebied is tot op heden geen archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. Ook zijn er geen concrete aanwijzingen over de aanwezigheid van archeologische overblijfselen. De voorliggende waardestelling is gebaseerd op een historisch topografische inventarisatie van kaartmateriaal, archiefbronnen en publicaties, in samenhang met archeologische informatie over vergelijkbare locaties in de directe omgeving.

In het bureauonderzoek komen het provinciaal en gemeentelijk archeologie beleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een advies over de maatregelen voor integratie van archeologie binnen (toekomstige) planontwikkeling. Het beleid, dat voortvloeit uit de waardestellingen voor dit gebied, is samengevat met een beleidskaart.

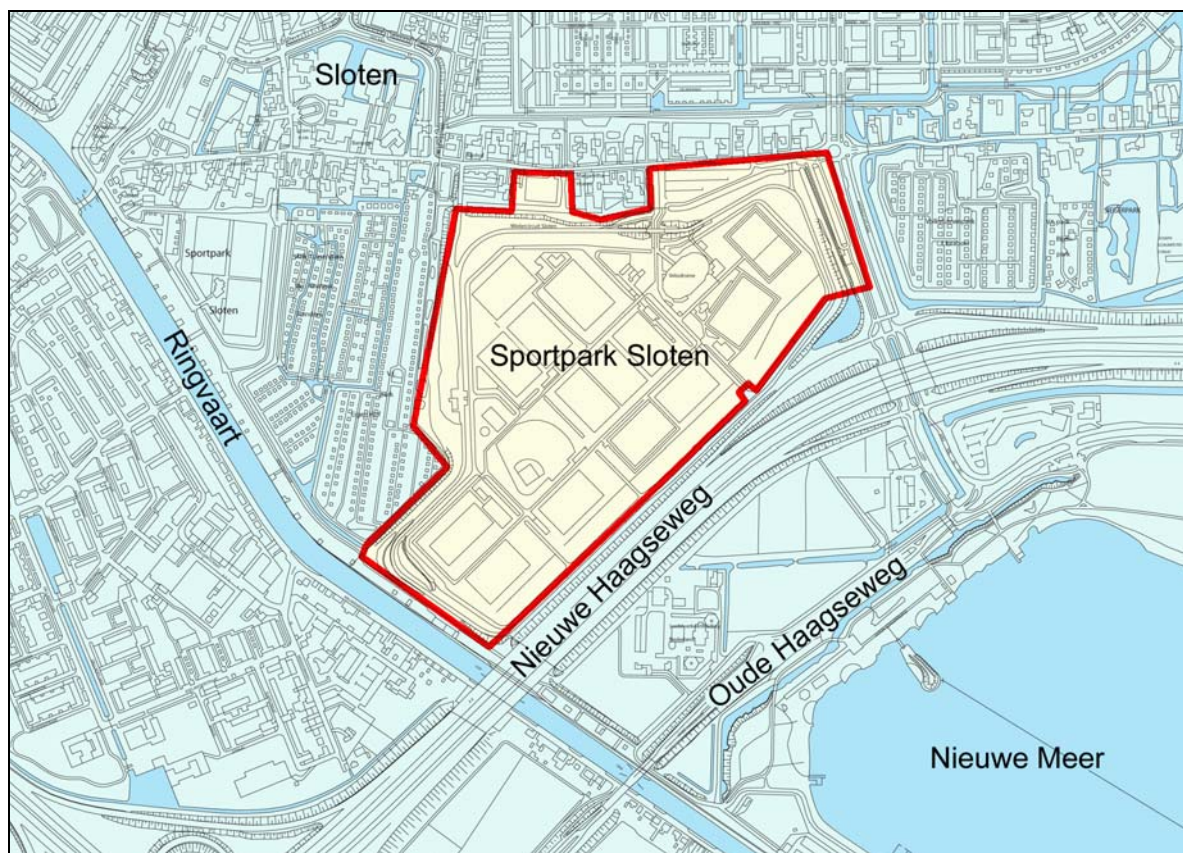
1 Administratieve gegevens planlocatie

Het plangebied Sportpark Sloten ligt tussen de Sloterweg en de A4 en wordt in het noorden begrensd door de Sloterweg / de sloot ten zuiden van de bestaande woningen aan de Sloterweg, aan de oostzijde door de Anderlechtlaan, aan de zuidzijde door de sloot ten noorden van de A4, aan de zuidwestzijde door de Ringvaartdijk en aan de westzijde door het volkstuintencomplex Vredelust.

1.1 Administratieve gegevens

Provincie	Noord-Holland	Kaartblad	25D
Gemeente	Amsterdam	Archismeldingsnr.	29390
Plaats	Amsterdam		
Coördinaten	NO	X 115.736	Y 483.897
	ZO	X 115.829	Y 483.672
	Z	X 115.157	Y 483.019
	ZW	X 114.929	Y 483.188
	NW	X 115.064	Y 483.805

Kadastrale nummers STN02 F met de volgende nummers:
02297, 02304, 02309, 02310, 02533 (deels), 02577, 02870, 02964, 02965, 02966

1 Locatie bestemmingsplangebied Sportpark Sloten (rood omlijnd)

2 Beleid

2.1 Uitgangspunten

Aan het einde van de jaren tachtig groeide het besef dat archeologische vindplaatsen in Europa ernstig werden aangetast door grootschalige infrastructurele werken, de toename van bouwlocaties en de intensivering van de landbouw. Om het archeologische erfgoed beter te beschermen hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta).

Een essentieel uitgangspunt van dit verdrag is dat behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (in situ) in iedere fase van planontwikkeling dient te worden meegewogen. Als behoud in de bodem (bv. door middel van technische maatregelen en/of plaanpassing) geen optie is, dient het bouwplan te voorzien in maatregelen om archeologische overblijfselen op een juiste wijze (volgens het wettelijk verplichte Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) te documenteren en de informatie en vondsten te behouden. Het verdrag stelt de initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van archeologisch onderzoek. De nieuwe wet ter uitvoering van dit verdrag, de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ: Stb. 2007,42), is per 1 september 2007 definitief van kracht.

Op grond van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg zijn vier wetten gewijzigd: de Monumentenwet 1988, de Ontgrondingenwet, de Wet milieubeheer en de Woningwet. De Wet op de Ruimtelijke Ordening bevatte al voorschriften om meer rekening te houden met archeologie ten behoeve van kwaliteitsverbetering van ruimtelijk beleid. Dit betekent o.a. dat elk bestemmingsplan op archeologisch beleid zal worden getoetst.¹ Door de wetswijzigingen worden archeologische belangen vanaf het begin van de besluitvorming in de ruimtelijke ordening meegewogen. Ondanks de getroffen maatregelen om vooraf archeologisch onderzoek in te plannen kunnen toevalsvondsten bij bouwprojecten worden aangetroffen. Hiervoor blijft de meldingsplicht van kracht.²

2.2 Archeologiebeleid provincie Noord-Holland

Vanwege de implementatie van het Verdrag van Valletta heeft de provincie Noord-Holland diverse maatregelen getroffen voor de inpassing van archeologie in de ruimtelijke ordening. Culturele planologie en cultureel behoud behoren tot de vier kerntaken, zoals de provincie die heeft geformuleerd in de Cultuurnota 2005-2008 (Provincie Noord-Holland 2004). Hiermee sluit de provincie aan op de Nota Belvédère uit 1999, waarin behoud van cultuurhistorie door ontwikkeling wordt nagestreefd. De provincie betreft nadrukkelijk culturele waarden, waaronder ook archeologie, bij de realisatie van de ruimtelijke- en stedelijke vernieuwing. Hiertoe zijn gebieden, die naar verwachting archeologisch waardevol zijn, aangewezen als provinciale archeologische attentiegebieden op de Cultuur Historische Waardenkaart Provincie Noord-Holland (CHW). De

---

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 10 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet).

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

waardestellingen van de CHW-kaart zijn bedoeld als primaire algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering behoeven. Dit leidt tot nadere waardestellingen voor plangebieden met zowel lage als hoge waarderings op de CHW-kaart.

Bovendien toetst de provincie bestemmingsplannen op inpassing van beleid ten aanzien van archeologie en zijn de speerpunten met betrekking tot de artikel 19-procedure WRO (Wet Ruimtelijke Ordening) verscherpt. Hierbij wordt gesteld dat voor projecten, die afwijken van het bestemmingsplan en die op de CHW binnen een gebied van hoge of zeer hoge archeologische waarde liggen, in beginsel een aanvraag van artikel 19, lid 1 WRO is vereist. Met een archeologisch rapport (bureauonderzoek) moet de aard en strekking van de archeologische waarde worden gepreciseerd. Wanneer door de uitvoering van het bouwproject vernietiging van de archeologische waarden dreigt is een verklaring van geen bezwaar gewenst. Aan deze vrijstelling is één van de volgende voorwaarden verbonden:

- de initiatiefnemer wordt verplicht technische of bouwkundige maatregelen te treffen, waardoor monumenten (archeologische vondsten) in de bodem ter plaatse (*in situ*) kunnen worden behouden;
- de initiatiefnemer wordt verplicht tot het nemen van maatregelen voor documentatie en berging van archeologische overblijfselen tot behoud ervan (*ex situ*). Afhankelijk van de aard van de verwachting en de aard van de civieltechnische bodemingreep kan het archeologische programma variëren van een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO);
- de initiatiefnemer wordt verplicht het project dat tot de bodemverstoring leidt, onder begeleiding van een archeoloog te laten plaatsvinden (Archeologische Begeleiding AB).

Toepassing van artikel 19, lid 2 (*voorwaarden voor het verkrijgen van een verklaring van geen bezwaar*) zonder bovengenoemde maatregelen is toegestaan indien het archeologisch onderzoek heeft aangetoond, dat *geen* waarden aanwezig zijn. Dit zal in de aanvraag moeten worden verwoord. Lid 2 kan eveneens worden toegepast indien de verstoring van de bodem dermate gering zal zijn, dat de aanwezige archeologische waarden geen schade wordt toegebracht.

2.3 Archeologiebeleid gemeente Amsterdam

Aangezien de verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed wordt gedecentraliseerd, dienen (deel)gemeenten hun eigen beleid op het gebied van archeologie te ontwikkelen. In aansluiting op het rijks- en provinciaal beleid heeft de gemeente Amsterdam in haar beleidsnota specifieke aandacht besteed aan vroegtijdige inpassing van archeologie in de ruimtelijke ordening (BMA 2005). Goede integratie van archeologie in ruimtelijke ordeningsprocessen is een voorwaarde om adequaat en tijdig in te kunnen spelen op bouwontwikkelingen in de stad en verlies van waardevol bodemarchief te voorkomen. Het streven is een doelmatige en maatgesneden invulling van het archeologiebeleid in bestemmingsplannen en bouwplannen.

Tegen deze achtergrond is de afdeling Archeologie BMA in 2001 gestart met een nadere inventarisatie van archeologische verwachtingen in elk afzonderlijk stadsdeel. Hiertoe worden onder meer verschillende historische kaartbeelden van het stadsdeelgebied met elkaar vergeleken. Deze inventarisatie is bedoeld als een verfijning van het verwachtingsbeeld van de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Cultuur Historische Waardenkaart (CHW kaart) van de provincie Noord-Holland, en de landelijke Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) waarin de stedelijke gebieden niet gekarteerd zijn.

De nieuwe wetgeving houdt in dat de aanwijzing van aandachtsgebieden in bestemmingsplannen op gemeentelijk niveau zal worden aangepakt. De gemeente (stadsdelen) dient door middel van bureau- en/of inventariserend veldonderzoek aan te geven of er archeologische waarden in het geding zijn. Tevens dienen inhoudelijke maatregelen voor de uitvoering van het onderzoek te

worden geformuleerd. De bescherming van (verwachte) archeologische waarden kan (o.a.) worden geregeld met een aanlegvergunning.

Het archeologiebeleid is gebaseerd op het principe dat bij bodemverstorende (bouw)activiteiten altijd een nadere waardestelling nodig is van de aanwezige archeologische verwachting in de vorm van een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek behelst een specificatie van eventuele archeologische waarden binnen een specifiek plangebied en een advies met betrekking tot het daarbij behorende beleid. De parameters voor het beleid berusten op een combinatie van de specifieke cultuurhistorische / archeologische waarden, de oppervlakte van het te ontwikkelen terrein en de diepte van de bodemingreep. Binnen de huidige situatie gelden in Amsterdam dertien beleidsvarianten:

- 1: gebieden met bekende archeologische waarden. Hier is bij elke bodemingreep ongeachte de omvang of diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Hier is bij bodemingrepen dieper dan 0,50 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 50 m² archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 3: gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Bij bodemingrepen dieper dan 0,50 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 100 m² is archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 4: bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 1,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 100 m² archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 5: bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 2,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 500 m² archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 6: onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak. Op sommige plaatsen zijn relevante archeologische lagen opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvak zichtbaar wordt. Daarom is bij bodemingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 0,50 m onder het maaiveld archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 7: bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de voormalige (overbouwde of opgehoogde) landelijke periferie van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit het einde van de 19de eeuw. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 1,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 10.000 m² archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 8: bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de voormalige (overbouwde of opgehoogde) landelijke periferie van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Hier is archeologisch veldonderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 2,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 10.000 m².
- 9: terreinen met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Hier is bij bodemingrepen dieper dan 3,00 m ÷ NAP en met een oppervlakte groter dan 500 m² archeologisch veldonderzoek noodzakelijk. De NAP maat is gebaseerd op het gemiddelde doorvaartprofiel.
- 10: gebieden met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn buiten het historische centrum van Amsterdam. Hier is archeologisch veldonderzoek noodzakelijk bij

bodemingrepen dieper dan 3,00 m ÷ NAP en met een oppervlakte groter dan 10.000 m². De NAP maat is gebaseerd op het gemiddelde doorvaartprofiel.

- 11: gebieden met een lage archeologische verwachting van een in oorsprong opgespoten eiland (bijv. baggerdepots uit de 19de eeuw of eilanden zoals IJburg) in het IJ. Bij bodemingrepen dieper dan 4,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 10.000 m² is archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 12: gebieden met een lage archeologische verwachting die in het IJ en/of terreinen die als haven in gebruik zijn. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 5,00 m onder het wateroppervlak en met een oppervlakte groter dan 10.000 m² is archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 13: gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier al archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet heeft plaatsgevonden voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels ed. Er geldt daarom een lage archeologische verwachting en derhalve een vrijstelling voor archeologisch onderzoek. Deze categorie plangebieden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Van het dieptecriterium kan alleen afgeweken worden als exacte gegevens over de bodemopbouw of de aanwezige verstoringen bekend zijn.

Archeologisch veldonderzoek kan bestaan uit een IVO (Inventariserend Veldonderzoek) en/of een AO (Archeologische Opgraving). Het IVO is een ingreep om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Aan het IVO kan een AO worden gekoppeld. Een AO is bedoeld om de archeologische resten volledig te documenteren en te bergen.

Naast een IVO of een AO kan de uitvoering van archeologisch onderzoek ook geïntegreerd worden met de bouwingreep. Dit houdt in dat er geen apart archeologisch onderzoek vooraf plaatsvindt, maar dat de bouwingreep onder begeleiding van een archeoloog dient te worden uitgevoerd. Deze aanpak is efficiënt, aangezien het archeologisch onderzoek met de bouwingreep wordt geïntegreerd. Een Archeologische Begeleiding (AB) kan alleen in geval van de door de vigerende KNA genoemde uitzonderingen worden uitgevoerd³. In alle andere gevallen moet voor een IVO of voor een AO gekozen worden. De duur van het veldonderzoek is afhankelijk van de omvang en de ligging van de bouwlocatie.

Voor alle veldonderzoeken is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. In het PvE wordt tevens beschreven of archeologische overblijfselen in de bodem bewaard kunnen blijven of dat opgraven van deze resten noodzakelijk is (selectiebesluit). Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. Het opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

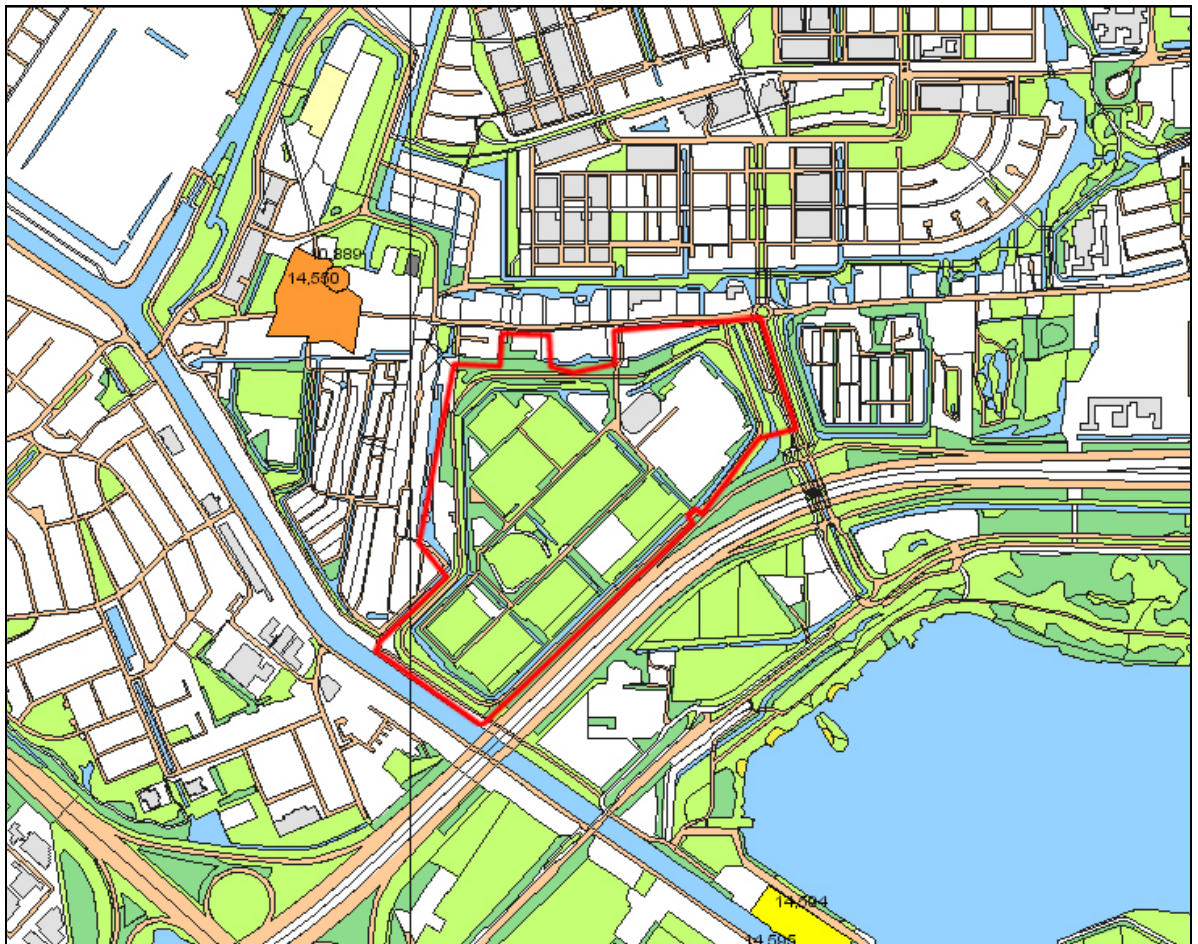
---

³ Dergelijke uitzonderingen betreffen een beperkte bodemingreep op een gewaardeerd terrein / een AMK-terrein of gebieden waar de archeologische waarden na sloop van opstallen pas toegankelijk worden.

2.4 Situatie bestemmingsplangebied Sportpark Sloten

Binnen het plangebied zijn geen wettelijk beschermde archeologische monumenten aangewezen. Bovendien is het plangebied volgens de Cultuur Historische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland (CHW) vrij van zones met een archeologische waardering. Dit verwachtingsbeeld is algemeen van aard en dient in het kader van het bestemmingsplan nader te worden uitgewerkt.

Het voorliggende bureauonderzoek betreft een historisch topografische analyse ten behoeve van een ruimtelijk onderscheid van meer specifieke archeologische verwachtingen. Hiervoor zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt, waaronder de Topografische Militaire Kaart (1854) gecombineerd met gegevens van historische kaarten van Nicolaes Visscher (ca. 1700) en de Chromotopografische Kaart (ca. 1890). Deze historisch cartografische gegevens, in combinatie met de resultaten van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, tonen aan dat binnen het bestemmingsplangebied sporen van ontginnings- en bewoningsactiviteiten uit de laatmiddeleeuwse periode worden verwacht, evenals bewoningssporen uit de daaropvolgende periode (Nieuwe Tijd).

2 Bestemmingsplangebied Sportpark Sloten (in rood aangegeven) op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). De zonering met een hoge archeologische waardering (oranje) valt buiten het bestemmingsplangebied. De Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland (CHW) komt overeen met het AMK-kaartbeeld.

3 Beknopte geologie en geschiedenis van het plangebied

3.1 Algemeen

Het huidige 'natuurlijke' landschap in en om Amsterdam wordt in grote mate bepaald door de landschapsvorming die zich voltrok in het Holoceen, de periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 BP: het Pleistoceen). Er heerste vanaf ca. 4.000 BP een gematigd klimaat waarin veengroei mogelijk was. Toen ontstond hier in de kuststreek het zogenaamde Hollandveen. Het Hollandveen Laagpakket bevindt zich thans in de ondergrond tussen gemiddeld 4 - 5 m ÷ NAP en 2 m ÷ NAP en plaatselijk tot 0 m NAP. Dit natuurlijke landschap is omgevormd tot een veenweidegebied door middel van grootschalige veenontginningen, die in de 11de eeuw van start gingen. Bij de cultivatie van het landschap speelde de waterhuishouding een cruciale rol. Tegelijkertijd met de veenontginningen begon ook de aanleg van dijken en later in de 17de en 18de eeuw volgde de uitgebreide droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd. Wat de vroegste bewoning van Amsterdam betreft dateren de oudste archeologische sporen van huizen tot nu toe uit de 12de eeuw. Rond de stad en met name op de hoger gelegen strandwallen in Noord Holland zijn vindplaatsen met bewoningsporen die teruggaan tot in de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.).

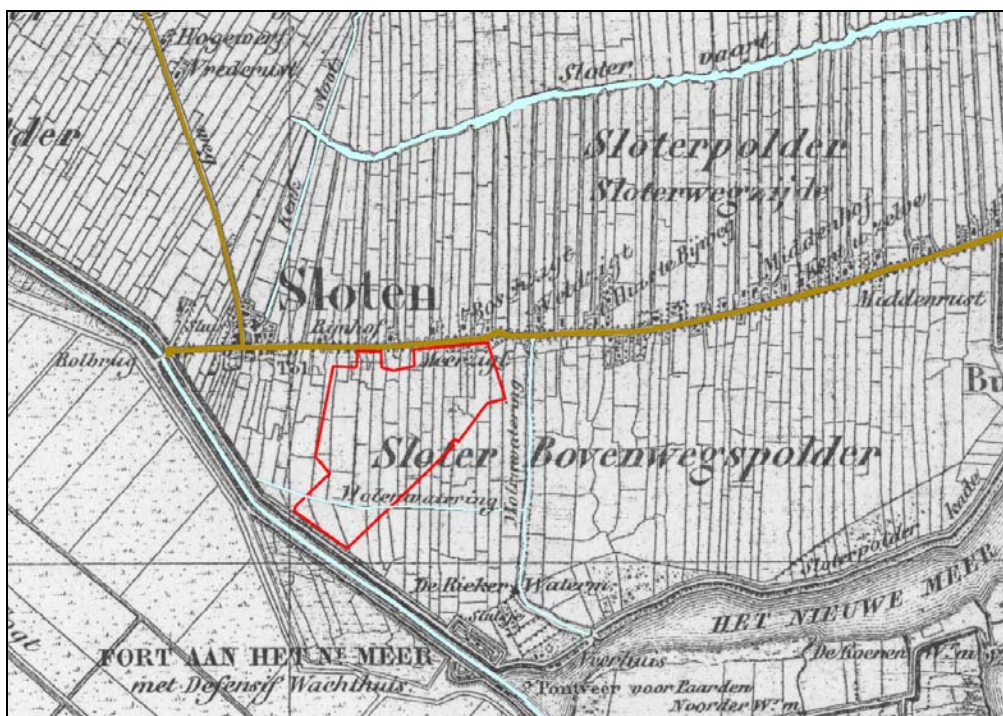
Op de eerste bewoningsfasen langs de oevers van de Amstel bij de Zeedijk en de Warmoesstraat uit de 12de en 13de eeuw volgden de eerste stedelijke ontwikkeling vanaf de 14de eeuw. De stad kreeg in de 15de eeuw (1482) voor het eerst een stenen omwalling. De middeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Gelderse Kade en Kloveniersburgwal aan de oostkant. In de periode 1585-1662 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en Oude Schans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) werden vier nieuwe woon-, werkeilanden aan de oostkant van de stad aangelegd (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg). In 1610 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad het eerste deel van de grachtengordel met de Jordaan, begrensd door de Leidsegracht. De vroege 17de-eeuwse stad werd beschermd door een aarden wal met elf bastions. Met de Vierde Uitleg van 1662 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormig stadsplan van Amsterdam voltooid met de oostelijke deel van grachten die over de Amstel naar het IJ doorliepen en de Oostelijke eilanden (Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg). De nieuwe stadswal met gracht (nu in totaal 26 bastions) volgde het tracé van de huidige Singelgracht. De eerste woonwijken buiten de Singelgracht verrezen naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalf in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen; bebouwing van de Baarsjes, Zuid en Oost in de twintiger en dertiger jaren, het door nieuwbouw aaneengroeien van voormalige dijkdorpen in Amsterdam Noord, de wederopbouw wijken aan de westzijde van de stad (de Westelijke Tuinsteden) en de bebouwing van de voormalige Bijlmermeer in de zestiger en zeventiger jaren. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in het IJ.

Het bestemmingsplangebied Sportpark Sloten behoort tot het stedelijk areaal dat pas halverwege de 20ste eeuw door de stad in gebruik is genomen als wederopbouwwijk met woningen, sportvelden en volkstuinen.

3.2 Historisch-topografische inventarisatie

Het bestemmingsplangebied Sportpark Sloten ligt binnen de voormalige Sloter Bovenwegpolder oftewel de Sloter Buitenpolder. Dit landelijke gebied behoorde in het verleden tot de ambachtsheerlijkheid Sloten. Sloten telde vier 'bannen' (rechtsgebieden), te weten Sloten, Sloterdijk, Osdorp en de Vrije Geer.

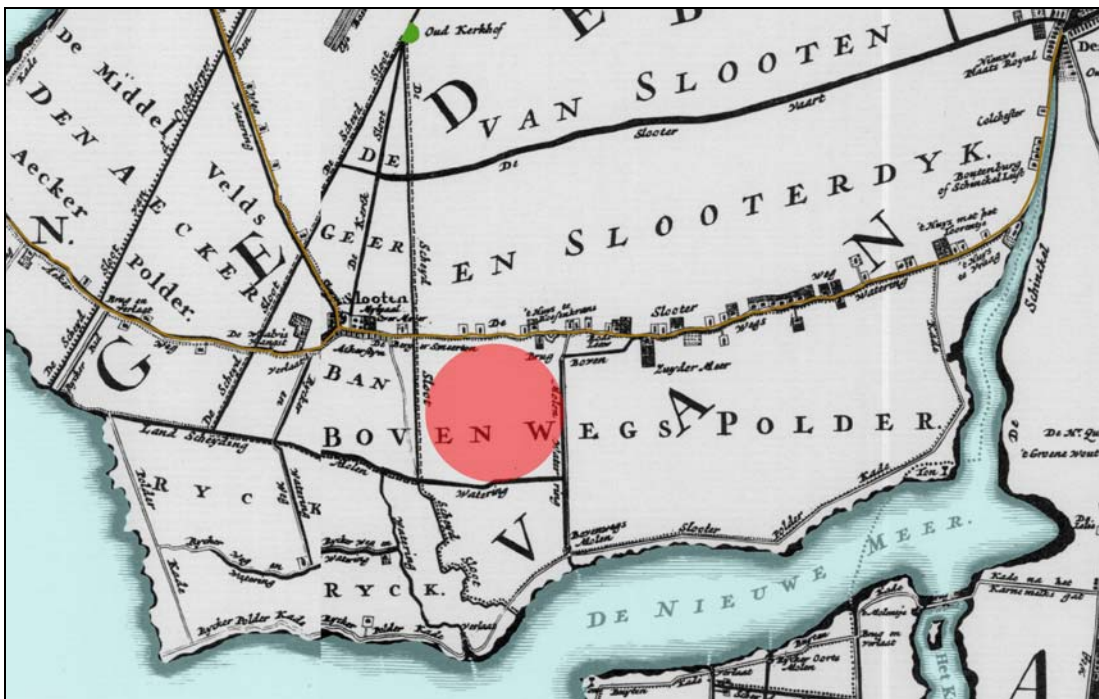
De ontginning van de polders in en rondom Sloten startte vermoedelijk in de 11de of 12de eeuw en kwam vanuit verschillende locaties op gang. Doorgaans vormde een waterloop de basis. Haaks op het water werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. De percelen werden door middel van perceleringssloten gescheiden. Deze sloten dienden tevens om het natte veengebied te ontwateren. Door de ontwatering kwam het veen droog te liggen en ontstond een geschikt akkergebied. Aan de kopse kant van de percelen verzezen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. Om het ontgonnen land te beschermen tegen het water uit de nog niet ontgonnen gebieden, werden aan de achterzijde van de ontginning achter- en zijkaden aangelegd. Ondanks deze kaden trad er vernatting van de percelen op. Daarom bracht men nieuwe stroken veen in cultuur, om als akkerland te gaan gebruiken. Bij de verlenging van de kavels schoof ook vaak de bewoning op. De achterkade werd dan als secundaire ontginningsas in gebruik genomen (Stol 1993). Op deze wijze is in de 12de eeuw ook de pioniersbewoning van Sloten naar de zuidelijker gelegen achterkade, de huidige Sloterweg, opgeschoven. De ligging van het oude dorp is waarschijnlijk de plaats waar op oude kaarten 'Outkerkhoff' staat aangegeven, namelijk op de noordpunt van de gerende verkaveling van de Geerban, ten zuiden van het toenmalige Slotermeer, nu de Sloterplas (Speet 2004).

3 Topografisch Militaire kaart (1854) met het plangebied in rood omlijnd. De langgerekte noord-zuid georiënteerde verkaveling is nog duidelijk zichtbaar. Historische waterwegen zoals de Slotervaart, de Kerkslot en de Molenwetering zijn aangegeven in blauw, historische wegen zoals de Sloterweg en de Osdorperweg in bruin. De Ringvaart is uit de periode van de droogmakerij van het Haarlemmermeer.

Een bijkomend en ongewenst effect van de ontwatering was de daling van het maaiveld, waardoor akkers kwetsbaar werden voor overstromingen. Gedurende diverse stormvloed en in de 12de en 13de eeuw gingen grote stukken veengebied verloren en zijn meren zoals het Sloterdijkmeer, het Haarlemmermeer en het Nieuwe Meer ontstaan. Het landverlies leidde in de 14de en 15de eeuw tot innovaties op het gebied van de waterhuishouding: dijken, sluisen, watermolens en molenweteringen werden vanaf die periode aangelegd. De Slotervaart deed dienst als afwateringssloot en voerde het overtollige water van de polder naar het Haarlemmermeer. De huidige Slotervaart volgt slechts een deel van zijn oorspronkelijke loop. Voorheen liep de Slotervaart vanaf de Overtoom bij de Dubbele Buurt in een rechte lijn naar het westelijk gelegen Vrije Geer. Tegenwoordig buigt de Slotervaart naar het zuiden af om in de ringvaart van de Haarlemmermeer te eindigen.

4 Kaart Nicolaes Visscher omstreeks 1700 met het Nieuwe Meer en het Haarlemmermeer (blauw). Grote delen van de Akerpolder en de Rijkerpolder zijn verdwenen als gevolg van oeverafslag. Ten noordoosten van het plangebied (rood) lag de voorganger van het huidige dorpje Sloten aangegeven als "Oud Kerkhof" (groen). De historische wegen zijn aangegeven in bruin.

Door de toename van het aantal inwoners van Amsterdam in de 17de eeuw ontstond een groeiende vraag naar agrarische producten. Aan die behoefte werd voldaan door boerenbedrijven in de directe omgeving van Amsterdam (Schmall 1987). Aan weerszijden van de Sloterweg bevonden zich diverse boerderijen. Naast het gebruik van de polder als landbouwgebied was het tevens een gewild stedelijk recreatiegebied. Amsterdamse patriciërs lieten in de landelijke omgeving buitenplaatsen en pleziertuinen bouwen. Meerzigt, in het noorden van het plangebied gelegen, is waarschijnlijk zo'n buitenplaats.

Ten zuiden van het bestemmingsplangebied lag tot het begin van de 19de eeuw het Haarlemmermeer. Deze werd o.a. begrensd door de Rijkerpolderkade en de Sloterpolderkade. Dit meer is naar aanleiding van twee grote overstromingen in 1836 drooggelegd. Daartoe werd rondom deze droogmakerij een ringvaart aangelegd. Deze ringvaart grenst aan het bestemmingsplangebied.

In 1848 werden de bannen Sloten, Sloterdijk, Osdorp en de Vrije Geer zelfstandige gemeentes. Deze situatie duurde tot de Amsterdamse annexatie in 1921. Op dat moment was het nog

hoofdzakelijk landelijk gebied. De annexatie leidde tot toenemende verstedelijking van de polders. In het Algemeen Uitbreidingsplan voor Amsterdam (1935, herzien 1938 en 1939) werden de polders ten westen van de stad bestemd voor de vestiging van de Westelijke Tuinsteden. Ten behoeve van de aanleg hiervan zijn de polders rond Sloten en Osdorp opgehoogd met een 2 tot 4 meter dik zandpakket uit de hierdoor ontstane Sloterplas. Het oorspronkelijke landschap is, met uitzondering van grote delen van de Slotervaart, de Sloterweg en de Haarlemmermeerdijk, grotendeels verdwenen. In de jaren '50/'60 van de vorige eeuw werd het Sportpark Sloten ingericht.

3.3 Overzicht archeologische vindplaatsen

In het plangebied is tot op heden geen archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. Concrete aanwijzingen over de kwaliteit van archeologische sporen zijn daarom niet voorhanden. De kwaliteit van eventuele archeologische resten dient daarom op basis van archeologisch veldonderzoek in de nabije omgeving in te worden geschat (Afb.5). De vondsten en structuren die op deze vindplaatsen werden gedocumenteerd verschaffen nadere informatie over de geschiedenis en topografie van Sloten in relatie tot Amsterdam. Ze zijn een goede graadmeter voor het voorkomen van archeologische overblijfselen binnen het plangebied. In de nabijheid van het plangebied zijn de volgende vergelijkbare onderzoeken uitgevoerd.

Sloterweg (SLO2)

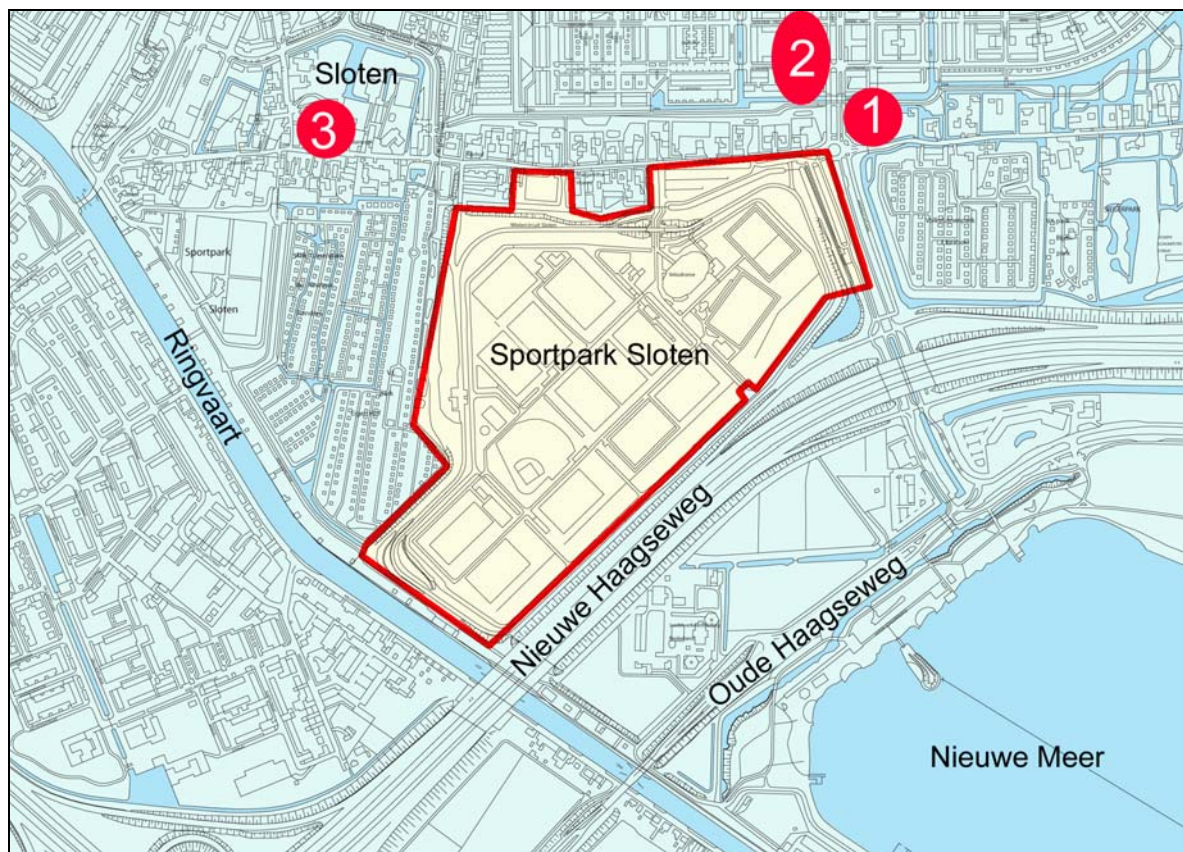
In 1986 heeft de afdeling Archeologie BMA een opgraving uitgevoerd op de kruising van de Sloterweg met de Anderlechtlaan. Hierbij is een huisterp van kleizoden met daarop delen van een lemen vloer en haard gedocumenteerd. De terp is tijdens het laatste kwart van de 13de eeuw opgeworpen en houdt verband met een uitbreiding of intensivering van de ontginningsactiviteiten van het dorp Sloten (Baart 1987).

Louwesweg (SLO3)

Tijdens een boor- en proefsleuvenonderzoek aan de Louwesweg in 1988 is een laat middeleeuwse dijk aangetroffen. Op het onderzochte terrein kwamen geen huisterpen voor (Baart 1989).

Sloterweg (SLO4)

In 1994 heeft BMA een opgraving uitgevoerd op de dorpsterp aan de Sloterweg in het dorp Sloten. De vindplaats bestond uit twee 16de-eeuwse huizen. Een daarvan heeft als herberg en rechtshuis gediend. Onder deze huizen waren sporen van boerderijen uit de 12e en 13e eeuw aanwezig. De oudste boerderij dateerde uit de periode 1175 tot 1200 (De Baar 1992).

5 Overzicht van archeologische vindplaatsen bij het plangebied (lichtgeel): nr. 1: SLO2, opgraving aan de Sloterweg kruising Anderlechtlaan, nr. 2: SLO3, booronderzoek Louwesweg, nr. 3: SLO4, opgraving op de dorpsterp Sloten.

De ondergrond van het plangebied bestaat uit een kleipakket uit de formatie Naaldwijk, dat in deze zone van Amsterdam gemiddeld op 5,00 m ÷ NAP begint. Daarboven ligt het Hollandveen, dat in deze zone van Amsterdam gemiddeld op 3,00 m ÷ NAP begint. De bovenste laag (ca. 2,00 à 4,00 m dik) betreft recent opgebrachte grond. Op basis van de beschreven bodemopbouw kan er vanuit gegaan worden dat het oorspronkelijke polderpeil zich op ca. 1.80 ÷ NAP bevindt ten opzichte van de NAP hoogte van het huidige maaiveld (ca. 0.40 + NAP). Dit betekent dat het oorspronkelijke maaiveld inclusief eventuele archeologische sporen of vondsten op circa 2,20 m onder het huidige maaiveld liggen.

Uitgaande van deze inventarisatie is de kans op archeologische resten in bepaalde delen van het plangebied groot. De Sloterweg is een historische as die nog grotendeels in z'n oorspronkelijke vorm aanwezig is. Direct langs de weg kunnen sporen van de daarmee samenhangende continue bewoning van de Sloterweg van de 13de tot en met de 20ste eeuw voorkomen. Deze overblijfselen kunnen belangrijke informatie verschaffen over de ontwikkeling van Sloten en omgeving. Ten zuiden van de weg kunnen sporen van verkavelingsloten, -wegen en afval van de omliggende bewoning in een wijder verspreidingspatroon voorkomen.

4 Archeologische verwachting en beleidskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het bestemmingsplangebied Sportpark Sloten materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met ontginnings- en bewoningsactiviteiten vanaf de 11de eeuw (of eerder) tot de 20ste eeuw. Op grotere diepte kunnen prehistorische resten aanwezig zijn. Dit leidt tot een verwachtingskaart van archeologische materiële neerslag (A, B) voor het plangebied.

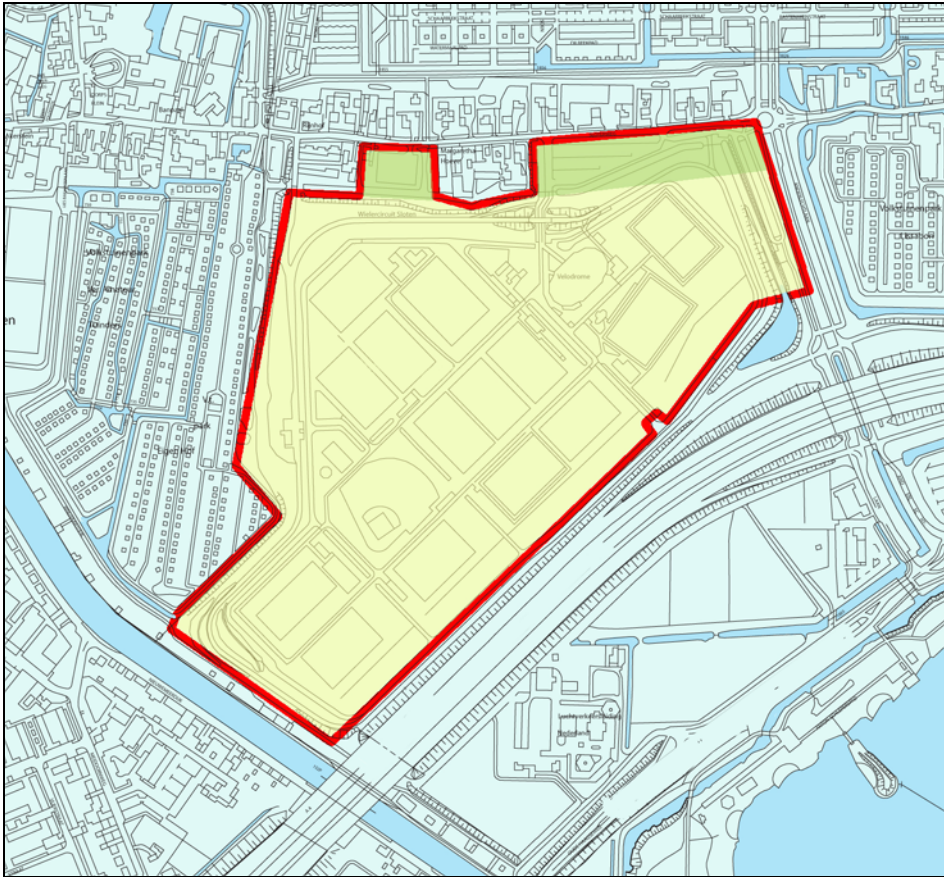
Archeologische verwachtingszones op basis van cultuurhistorische informatie

 Begrenzing plangebied

 Zone A: bewoningszone langs de Sloterweg: hoge verwachting
Langs de Sloterweg is bewoning in de vorm van boerderijen op huisterpen uit de 13de tot en met de 20ste eeuw te verwachten. Deze archeologische sporen zijn op een diepte van ca. 0,50 m onder maaiveld te verwachten. De materiële neerslag betreft sporen van gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een dichte verspreiding. De archeologische verwachting is daarom hoog.

 Zone B: Voormalige poldergebied van de Sloterpolder: lage verwachting

Hier kunnen sporen voorkomen die verband houden met bewoning en landgebruik. De materiële neerslag betreft erven, terpen verkavelingsporen, sloten en kades uit de ontginningsperiode (12de/13de eeuw) tot de periode van verstedelijking na 1950. Deze archeologische sporen zijn op een diepte van ca. 2,20 m onder maaiveld te verwachten. Dergelijke overblijfselen hebben een weinig onderlinge samenhang en een wijd verspreidingspatroon. De archeologische verwachting is daarom laag.

Beleid zone A: hoge archeologische verwachting

Afhankelijk van de grootte en diepte van de toekomstige ontgraving kunnen archeologische waarden worden aangetast. Vanwege de hoge verwachting geldt dat bij bodemingrepen dieper dan 0,50 m onder maaiveld en met een oppervlak groter dan 100 m² een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de planvorming wordt opgenomen.

Beleid zone B: lage archeologische verwachting

Afhankelijk van de grootte en diepte van de toekomstige ontgraving kunnen archeologische waarden worden aangetast. Vanwege de lage verwachting geldt dat bij bodemingrepen dieper dan 2,20 m onder maaiveld en met een oppervlak groter dan 10.000 m² een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de planvorming wordt opgenomen.

Conclusie

De herinrichting van het Sportpark Sloten behelst onder andere de aanleg van enkele nieuwe sportcomplexen en parkeergelegenheden. Hierdoor ontstaat aan de Sloterweg mogelijkheid tot het bouwen van nieuwe woningen. De bouwlocatie van de woningen aan de Sloterweg bevindt zich in zone A, waarvoor geldt dat bij bodemingrepen dieper dan 0,50 m onder maaiveld en met een oppervlak groter dan 100 m² een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) noodzakelijk is. Aangezien de geplande bodemingrepen waarschijnlijk binnen de norm van 100 m² vallen, dient archeologisch vooronderzoek in de vorm van een IVO in de planvorming te worden ingepast. Dit geldt niet voor de bouwplannen in zone B, het sportpark, aangezien deze bodemingreep kleiner dan 10.000 m² zal zijn.

In geval onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen bij de uitvoering van bodemwerkzaamheden geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat de aanwezigheid van bodemvondsten ouder dan 50 jaar bij bouwwerkzaamheden aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in gezamenlijk overleg met de uitvoerder maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten. Ook als de ontgravingen niet dieper reiken dan genoemde diepte geldt wederom wel de meldingsplicht zoals boven genoemd.

Bronnen

Digitale bronnen

Cultuur Historische Waardenkaart provincie Noord-Holland. <http://chw.noord-holland.nl>
Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)

Literatuur

- Baar, P. de, 1992: 'Sloten, een wandelend dorp; opgravingen tonen groeiende band met Amsterdam', in: *Ons Amsterdam* 44/1, Amsterdam 1992, 22-25.
- Baart, J.M., 'Amsterdam: Sloten', in: Woltering, P.J. (red.): *Holland, Archeologisch Kroniek van Holland over 1986*, Amsterdam 1987, 301-303.
- Baart, J.M., 'Amsterdam: Sloten', in: Woltering, P.J. (red.): *Holland, Archeologisch Kroniek van Holland over 1988*, Amsterdam 1989, 301.
- Beek, M., M. Kooiman & M. Roosebeek, *Cultuurhistorische verkenning dorpskern Sloten en omgeving Osdorperweg*, 2002.
- BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie Amsterdam 2005-2010*, Amsterdam 2005.
- Provincie Noord-Holland, *Cultuur Verbindt. Cultuurnota 2005-2008 Provincie Noord-Holland*, Haarlem 2004.
- Speet, B., 'Een kleine nederzetting in het veen', in Carasso-Kok, M. (red.): *Geschiedenis van Amsterdam, een stad uit het niets tot 1578*, Amsterdam 2004, 21-61.
- Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*, Utrecht/Antwerpen 1993.
- Veerkamp, J.A.G., *Inventarisatie archeologische aandachtspunten bij de aanleg van de Noord/Zuidlijn*, Amsterdam 1997, 10-31.
- Weerts, H., P. Cleveringa, W. Westerhoff en P. Vos, 'Nooit meer: Afzettingen van Duinkerke en Calais', *ARCHEObrief* 2 (2006), 28-34.

Afmelding:

Archicode 21846 datum 27-06-2008

Controle proces en waardstelling Dr. J. Gawronski

Voor akkoord Datum

Hoofd afdeling Archeologie BMA
dr. J. Gawronski

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 08-097

Datum: 27 juni 2008
Status: definitief
Opdrachtgever: Stadsdeel Slotervaart
De heer H. Metz
Postbus 2010
1000 CA Amsterdam
Contactpersoon: Van Riezen en Partners
De heer M. van Otterlo
020-6257025
Redactie: Dr. J. Gawronski
Tekst: I. Lempke, drs. L.F. de Leeuw
Tekeningen: I. Lempke, R. Tousain, drs. L.F. de Leeuw

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2008

Postbus 10718
1001 ES Amsterdam
020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA.